

SZEMLE

SZ. A. TYUSKEVICS ezredes

A SZÜKSÉGSZERŰSÉG ÉS A VÉLETLEN A HÁBORÚBAN

A szerző munkájában a katonai irodalomban eddig fel nem dolgozott filozófiai kérdésekkel foglalkozik és ennek során alkotó módon alkalmazza a marxista—leninista filozófia tételeit a háború és a fegyveres harc fontos kérdéseiben.

Bevezetőben megállapítja, hogy az objektív valóság törvényszerűségeiben jelentős szerepe van a szükségszerűség és a véletlen kategóriájának. A szükségszerűség — az adott jelenség lényegében és egész megelőző fejlődésében gyökerezik, ezért feltétlenül meg kell valósulnia; a szükségszerűséget az alapvető fő okok és azok az ellentétek hozzák létre, amelyek az adott folyamat mozgatóerőit alkotják. A véletlen — nem az adott tárgy vagy jelenség lényegéből következik és külső, másodlagos összefüggések, viszonyok hatására ilyen, vagy olyan formában, később vagy most jöhet létre, de lehetséges, hogy egyáltalán nem következik be.

A munka két alapvető része „A szükségszerűség és a véletlen a háború keletkezésének folyamatában” és „A szükségszerűség és a véletlen a háború menetében”.

A szerző az első részben sokoldalúan tanulmányozza azokat a feltételeket és körülményeket, amelyek között a háború lehetségessé vagy lehetetlenné válik. Bemutatja, miként hamisítják meg az imperializmus ideológusai a háború keletkezésének okait és a háború keletkezésében ható szükségszerűség és véletlen kérdését. Ennél két alapvető felfogással találkozunk, ezek a fatalizmus és a voluntarizmus.

Az objektív idealizmussal összefüggő fatalizmus a szükségszerűséget valamilyen természetfeletti eleve elrendeltségben látja, a véletlen a végzettség misztikus megnyilvánulása.

A szubjektív idealista voluntarizmus tagadja az események fejlődésének objektív törvényszerűségét és a szükségszerűséget a kiemelkedő személyiségek cselekedetében meg-

nyilvánuló véletlenek összefonódásának tekinti. Mind a fatalizmus, mind a voluntarizmus a metafizikus gondolkodás felismerhető jeleit viseli magán.

A marxizmus—leninizmus bizonyítja, hogy a háború keletkezése nem szubjektív okok következménye, nem örök és elkerülhetetlen, nem véletlenek hozzák létre, hanem a háborúk a termelőeszközök magántulajdonán alapuló termelési viszonyok törvényszerű velejárói. A háború az osztálytársadalmakban szükségszerűség.

A háborúk keletkezésében az alapvető meghatározó tényezőkön kívül kevésbé lényeges másodrendű okok és körülmények is hatnak. Ezek a véletlenek.

Amikor az agresszív erők háborút készítenek elő, ideológiai, gazdasági, katonai és diplomáciai intézkedéseket tesznek és ez a véletlenek egyik fontos forrása, amely különféle indokok és ürügyek formájában nyilvánul meg.

Az első fejezet befejező része azt mérlegeli, hogy az új világháború kirobbanásának lehetőségében a véletlen szerepe megnőtt. Ennek alapvető okát abban kell keresnünk, hogy az imperialisták a fegyverkezési hajszát a maximumig fokozzák, rakéta-nukleáris eszközeiket működésre kész állapotban tartják és így valamilyen technikai berendezés hibás működése, vagy egy idegei felett uralkodni nem tudó tábornok esztelen intézkedése megindíthatja a háborút. Másrészt ha a néptömegeknek a békeharc során gyengül az uralkodó körökre gyakorolt nyomása és a háborúban legjobban érdekelt agresszorok jutnak a politikai hatalom birtokába, azok kirobbanthatják a háborút és ez a körülmény is szélesíti a háború lehetőségét hordozó véletlenek körét.

A munka második része a szükségszerűségnek és a véletlenek a háború menetében való megnyilvánulásával foglalkozik, és ennek elemzése során feltárja a fegyveres harc lefolyását és kimenetelét meghatározó törvényszerűséget. A régebbi korokban a hadtudomány művelői nem voltak képesek a fegyveres harcot jellemző bonyolult és ellentmondásos jelenségekben eligazodni és egyaránt túlbecsülték a hadvezérek és a véletlenek szerepét a harcban.

Korunk burzsoá katonai-filozófiai nézetei is rendkívül elmentmondásosak, mert egyrésztől számolnak a rakéta-atomfegyverek megjelenése okozta forradalmi változásokkal és elismerik a fegyveres harc haditechnikai oldalával kapcsolatos törvényszerűségeket, másrészt azonban a hadviselés „örök és változatlan” elvét vallják.

A marxista—leninista hadtudomány ezzel szemben ismeri

és feltárja a fegyveres harc törvényszerűségének alapját, amely nem más, mint a hadviselő felek közötti erőviszony, végső fokon a gazdasági és politikai feltételek, illetve körülmények összessége. Tehát nem a sors szeszélye, sem a hadvezér elképzelései, hanem a társadalmi élet gazdasági feltételeit alakítják ki a hadviselés módját.

A fegyveres harcban megnyilvánuló szükségszerűség közvetlen alapja a szemben álló felek közötti erőviszony. Az ellenség feletti erőviszony magában hordozza a győzelem lehetőségét és ennek a lehetőségnek a kihasználása a parancsnokok katonai tudásától és valamennyi harcos kezdeményező képességétől és állhatatosságától függ.

A fegyveres harc folyamán fellépő véletlenek a szükségszerűség megnyilvánulási formái és kiegészítői, és hatásuk a harc kimenetelére kedvező és kedvezőtlen lehet. A katonai mesterséghez jól értő parancsnokok és harcosok együttes tudatos tevékenysége biztosítja, hogy a kedvezőtlen véletlenek számát a legkisebbre korlátozzák, a kedvező véletleneket pedig maximálisan kihasználják.

A filozófiai elméleti kérdéseket feldolgozó munkát a szerző sok idézettel, tényanyaggal alátámasztva olvasmányosan írta meg és a könyv a filozófiát tanulmányozó olvasók számára mind elméleti, mind gyakorlati szempontból rendkívül jelentős.

Szabó Sándor